

รื่องนำรัฐผู้ตรวจการแผ่นดิน

ผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อธรรมาภิบาล

OMBUDSMAN FOR GOOD GOVERNANCE

ตรีเพชร จินต์นุพงศ์¹

ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2540 หลายประเทศในโลกและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องประสบกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ “ต้มยำกุ้ง” อันเนื่องมาจากความไม่มีธรรมาภิบาลในการบริหารและขาดวินัยทางการเงินการคลังของรัฐบาลหลายประเทศ ซึ่งประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศเหล่านั้น เพื่อพาตัวเองออกจากวิกฤตหลายประเทศจึงได้ขอความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจไปยังกองทุนการเงินระหว่างประเทศ² (International Monetary Fund: IMF) ซึ่งเป็นองค์กรที่ให้การสนับสนุนทางการเงินเพื่อช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ แต่การจะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศใดนั้นจะพิจารณาจาก “ระดับธรรมาภิบาล”

และ “ระดับความรับผิดชอบทางการเมือง” ของประเทศนั้น ๆ ก่อน (Thiwakon Kaewmanee, 2011) โดยประเทศที่ขอรับเงินกู้จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขบางประการ เช่น จะต้องมีการปฏิรูปโครงสร้างการบริหารประเทศให้เป็นไปตามแนวทางของธรรมาภิบาล (Good Governance) เพื่อเป็นการยืนยันว่าเงินที่ยืมไปจะถูกใช้ในการพัฒนาประเทศอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ ซึ่งรัฐบาลไทยได้ให้คำมั่นต่อกองทุนการเงินระหว่างประเทศว่าจะสร้างธรรมาภิบาลขึ้นในการบริหารจัดการภาครัฐในหนังสือเจตจำนงกู้เงินจำนวน 17.2 ล้านดอลลาร์สหรัฐด้วยเช่นกัน (Sirirak Paphasvjit, 2005, pp.1) ด้วยเหตุนี้ เมื่อถึงต้นยุค ค.ศ. 2000

¹ นักวิชาการอาวุโส สำนักเครือข่ายและการมีส่วนร่วม สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน

² ธนาคารโลก (World Bank) เป็นองค์กรแรกที่เริ่มใช้หลักธรรมาภิบาลตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) เพื่ออธิบายถึงการบริหารจัดการที่จะเป็นมาตรฐานในการกำหนดที่จะเป็นเงื่อนไขการรับการช่วยเหลือทางการเงินระหว่างประเทศจากหน่วยงานระหว่างประเทศ (Donor International Agencies) ได้แก่ ธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ และองค์การสหประชาชาติ และประเทศที่ให้การช่วยเหลือระหว่างประเทศ (Donor Countries) อาทิ สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป เพื่อเป็นหลักประกันการใช้จ่ายเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลที่ต้องการความช่วยเหลือระหว่างประเทศจะจัดการเงินสนับสนุนจากการช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์การสหประชาชาติ (United Nation: UN) ได้มีการวิเคราะห์ถึงความหมายของคำว่า ธรรมาภิบาล หมายความว่า การใช้อำนาจทางการเมือง การบริหารและเศรษฐกิจ ในการดำเนินการกิจและกิจกรรมต่าง ๆ ของประเทศในทุกระดับ โดยมีกลไก กระบวนการและสถาบันซึ่งประชาชนและกลุ่มต่าง ๆ สามารถแสดงออกถึงความต้องการในผลประโยชน์ และสามารถใช้อิทธิพลและหน้าที่ตามกฎหมายเพื่อประสานประโยชน์และประนีประนอมยอมความแตกต่างเหล่านั้นผ่านกระบวนการและสถาบันที่มีอยู่ (Sirirak Paphasvjit, 2005, pp.9)

(พ.ศ. 2543) แนวคิดที่เรียกว่า ธรรมาภิบาล³ (Good Governance) จึงถูกเผยแพร่ต่อสาธารณะอย่างรวดเร็ว โดยการบริหารงานภาครัฐจะต้องมีคุณลักษณะตามหลักธรรมาภิบาล 8 ประการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วม 2) มีนิติธรรม⁴ 3) มีความโปร่งใส 4) มีการตอบสนอง 5) มุ่งเน้นฉันทามติ 6) มีความเสมอภาคและการไม่ละเลยบุคคลใดออกไปจากสังคม 7) มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 8) มีความรับผิดชอบ (Wachiravit Kongkarai, 2017) นอกจากนี้ การสร้างธรรมาภิบาลยังมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกภาคส่วนที่จะเข้ามามีส่วนร่วม

ในการตรวจสอบในกระบวนการดำเนินงานขององค์กรภาครัฐมากขึ้น

ในการบริหารประเทศ “ธรรมาภิบาล” เป็นค่านิยมพื้นฐานหรือระบบคุณค่าสำหรับการยึดถือและประพฤติปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันของสังคม ถือเป็นปัจจัยสำคัญของความมั่นคงผาสุกของประชาชนในประเทศชาติ สังคมประเทศใด ผู้ปกครองและประชาชนมีการปกครองโดยมีธรรมาภิบาล สังคมประเทศนั้นจะเข้มแข็ง ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ในทางตรงกันข้าม หากสังคมประเทศใดขาดเสียซึ่งธรรมาภิบาล สังคมประเทศนั้นย่อมอ่อนแอ แตกแยก และอาจ

³ ประเทศแถบตะวันตกได้มีการกำหนดแนวทางเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล หรือ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี อาทิ สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (The United Nations Development Programme: UNDP) ได้ทบทวน และให้คำนิยามใหม่โดยรวมความถึงการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อจัดการกิจการของประเทศชาติรวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ เรียกว่า หลักธรรมาภิบาลสากล ประกอบด้วยหลัก 9 ประการ คือ 1) การมีส่วนร่วม 2) นิติธรรม 3) ความโปร่งใส 4) การตอบสนอง 5) การมุ่งเน้นฉันทามติ 6) ความเสมอภาค 7) ประสิทธิภาพและประสิทธิผล 8) การรับผิดชอบต่อสังคม 9) วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ (Sukwasa Sangserestid, 2012, pp.79-80) ซึ่งในเวลาต่อมา รัฐบาลของแต่ละประเทศและองค์กรระหว่างประเทศได้นำหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละประเทศ แต่ยังคงหลักการสำคัญไว้ตามความเหมาะสม

⁴ หลักนิติธรรม เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากระบบกฎหมายจารีตประเพณีแบบอังกฤษ โดยนักนิติศาสตร์ชาวอังกฤษ ชื่อ Professor A.V. Dicey ที่กล่าวว่า “ความเป็นสูงสุดของกฎหมายหรือการปกครองโดยกฎหมาย คือ ลักษณะของรัฐธรรมนูญอังกฤษนั้น คือ หลักนิติธรรม” ดังนั้น ความหมายของหลักนิติธรรมในทัศนะของ “ดิซี” ประกอบด้วยหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) บุคคลต้องไม่ถูกละเมิดโดยหรือกระทำการที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือทรัพย์สินของตน เว้นแต่ได้กระทำอันเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย ซึ่งได้บัญญัติขึ้นโดยกระบวนการอันชอบธรรมและพิพากษาโดยศาลยุติธรรมของแผ่นดิน หมายความว่า หลักนิติธรรม เป็นระบบการปกครองซึ่งตรงข้ามกับระบบใด ๆ

ที่ปกครองโดยบุคคลที่มีอำนาจกว้างขวางไม่จำกัดและใช้อำนาจบังคับได้โดยอำเภอใจ แสดงว่า ภายใต้การปกครองโดยหลักนิติธรรม ประชาชนไม่อาจถูกละเมิด เว้นแต่จะกระทำที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ล่วงหน้ามิใช่ขึ้นอยู่กับอำเภอใจของผู้ปกครองที่อาจเปลี่ยนแปลงในภายหลังได้ทุกเมื่อ 2) ไม่มีผู้ใดอยู่เหนือกฎหมายของแผ่นดินไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีชาติกำเนิดหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับใดย่อมถูกบังคับโดยกฎหมายและโทษอย่างเดียวกันกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ หลักความเสมอภาคของกฎหมาย 3) รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดนั้นมาจากกฎหมายปกติธรรมดาที่ศาลยุติธรรมใช้ตัดสินคดีในชีวิตประจำวัน ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ซึ่งต่อมาแนวคิดนี้ได้รับการนำไปใช้เป็นหลักอย่างแพร่หลายทั่วโลก (Attaphon Yaisawang, 2013, pp.6-7)

ถึงขั้นล่มสลายได้ เป็นที่ทราบกันอย่างแพร่หลายว่าปัญหาการขาดธรรมาภิบาลในสังคมไทยได้สะสมตัวมายาวนาน และแผ่ขยายมากขึ้นอย่างต่อเนื่องจนปัญหาได้กระจายไปทั่วทุกวงการและทุกระดับขององคาพยพ ประเทศไทยต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ความขัดแย้ง แตกแยกของคนในชาติอย่างรุนแรงหลายครั้ง ดังนั้น การปฏิรูปประเทศจึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปธรรมาภิบาลในสังคมไทยทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นภาคการเมืองหรือภาคประชาชน นักการเมืองทุกระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น ส่วนราชการหรือประชาชนทั่วไปผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจำนวนมากขาดคุณธรรม จริยธรรมในการเข้าสู่ตำแหน่ง โดยการซื้อสิทธิขายเสียงไม่เป็นแบบอย่างที่ดี มีการทุจริตทั้งทางตรงและทุจริตเชิงนโยบาย มีผลประโยชน์ส่วนตัวที่ทับซ้อนกับผลประโยชน์ของรัฐ (Conflict of Interest) จนเป็นปกติวิสัยแทรกแซงการบริหารของฝ่ายราชการประจำฉ้อฉล โกงหน้ประชาชนแบบซึ่งหน้า จนประชาชนขาดความเชื่อถือ และสถาบันต่างประเทศได้จัดอันดับประเทศไทยอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีความเชื่อมั่นต่อนักการเมืองในระดับต่ำ (Vanida

Chumnum, 2016, pp.1-2)

ต่อมา ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งมีเจตนารมณ์หลัก คือ การปฏิรูปการเมือง โดยมีเป้าหมาย 3 ประการ 1) ขยายสิทธิเสรีภาพและส่วนร่วมของพลเมืองในการเมือง 2) เพิ่มการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยโดยประชาชน เพื่อให้เกิดความสุจริตและโปร่งใสในระบอบการเมือง 3) การทำให้ระบบการเมืองมีเสถียรภาพและประสิทธิภาพ หลังจากนั้นรัฐบาลไทยได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546⁵ มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจจัดการให้บริการสาธารณะ ซึ่งจะช่วยให้การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ มีความรวดเร็วและสามารถที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและทันต่อเวลา

⁵ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 กำหนดหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย 10 หลัก ได้แก่ 1) หลักการตอบสนอง 2) หลักประสิทธิผล 3) หลักประสิทธิภาพ/คุณค่า 4) หลักความเสมอภาค 5) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ 6) หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ 7) หลักการเปิดเผย/ความโปร่งใส 8) หลักการกระจายอำนาจ 9) หลักการมีส่วนร่วม 10) หลักนิติธรรม เพื่อให้หน่วยงานราชการใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ และสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในองค์กร (Office of The Public Sector Development Commission, 2009, pp.8-9)

การกระจายอำนาจจึงเป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อจัด
ปัญหาความล้มเหลวในการให้บริการสาธารณะ
ทั้งในแง่ของประสิทธิภาพและประสิทธิผล
ตลอดทั้งการกระจายอำนาจยังเป็นกลไกที่ช่วย
ให้การส่งมอบบริการสาธารณะแก่ประชาชน
อย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้เวลาในการดำเนินการ
ที่ลดลง⁶ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
ระบบราชการได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการ
พัฒนาระบบราชการไทยภายใต้แผนยุทธศาสตร์
การพัฒนาระบบราชการไทย (พ.ศ. 2546-2550
และ พ.ศ. 2551-2554) เพื่อให้ระบบราชการไทย
มีความก้าวหน้าและเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่าง
เป็นรูปธรรม สามารถให้บริการประชาชนได้อย่าง
มีประสิทธิภาพ และขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ
ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และต่อมา
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ
ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการ

ไทย (พ.ศ. 2556-2561) เป็นฉบับที่ 3 เพื่อเป็น
แนวทางขับเคลื่อนการพัฒนากระบวนราชการไทย
ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและบังเกิดผลอย่างเป็น
รูปธรรมโดยมีเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์
เพื่อสร้างความเชื่อถือไว้วางใจ พัฒนาสุขภาวะ
และมุ่งสู่ความยั่งยืน

ผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นหนึ่งในองค์กรอิสระ
ตามรัฐธรรมนูญที่ถือกำเนิดขึ้นตามเจตนารมณ์
ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
พุทธศักราช 2540 พุทธศักราช 2550 และ
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช
2560 ที่ต้องการกำหนดแนวทางการปฏิบัติหน้าที่
ของบุคลากรภาครัฐโดยยึดหลักธรรมาภิบาล และ
บัญญัติให้มีกลไกในการตรวจสอบการใช้อำนาจ
รัฐตามหลักธรรมาภิบาลโดยสร้างหลักประกัน
ให้แก่ประชาชนถึงสิทธิในการได้รับการปฏิบัติ
ที่เป็นธรรมอย่างเท่าเทียมจากรัฐผ่านกระบวนการ

⁶ จากกรณีศึกษาเรื่อง การให้บริการด้านผู้สูงอายุของเทศบาลนครนนทบุรี

ประเทศไทยก้าวสู่การเป็นสังคมสูงวัย (Aging Society) แล้วเนื่องจากมีประชากรที่มีอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป ถึงประมาณร้อยละ 15 ของประชากรทั้งหมด และจะก้าวเข้าสู่ความเป็นสังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์ (Completely Aged Society) ในเวลาประมาณ 1 ทศวรรษ ซึ่งแต่เดิมนั้นผู้สูงอายุในนนทบุรีได้รับสวัสดิการจากรัฐในรูปแบบที่จำกัดมาก ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งมีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมในลักษณะ ชมรม ปัญหาสำคัญของการจัดกิจกรรมของผู้สูงอายุ คือ การขาดพื้นที่ในการจัดกิจกรรมทำให้ต้องใช้สถานที่ของทางราชการหรือ การเช่าสถานที่ของเอกชน

เทศบาลนครนนทบุรีได้สร้างศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขึ้นในปี พ.ศ. 2555 เพื่อให้มีพื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุและเกิดกิจกรรมที่หลากหลายกว่า 20 กิจกรรม ซึ่งผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมได้ตลอดทั้งวัน เช่น ไท่เก๊ก ระบายสี ลีลาศ แบบต่าง ๆ และการเรียนภาษาอังกฤษ เป็นต้น ในปัจจุบันศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดังกล่าวมีสมาชิกทั้งที่เป็นผู้สูงอายุในพื้นที่ และนอกเขตพื้นที่มากกว่า 6,500 คน และมีผู้สูงอายุเข้ามาใช้บริการเฉลี่ยวันละประมาณ 300-400 คน ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลนครนนทบุรีเป็นตัวอย่างการให้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ (Somkiat Tangkitvanich and Itsakul Unahakate, (2016), chabap thi nungrōisippæet, pp.23-24)

ตรวจสอบข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียน ที่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขเยียวยา ความทุกข์ร้อนของประชาชน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดีแก่หน่วยงาน ภาครัฐโดยการตรวจสอบการละเลยการปฏิบัติหน้าที่

บทบาทอำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินที่เกี่ยวกับการส่งเสริมธรรมาภิบาล ที่เห็นได้อย่างชัดเจนจะปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย ผู้ตรวจการแผ่นดิน พุทธศักราช 2552 หมวด 4 มาตรา 36 ที่กำหนดให้ผู้ตรวจการแผ่นดิน เสนอแนะหรือให้คำแนะนำในการจัดทำมาตรฐาน ทางจริยธรรมหรือปรับปรุงประมวลจริยธรรม ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ ของรัฐแต่ละประเภท และส่งเสริมให้ผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีจิตสำนึกในด้านจริยธรรม สำนักงานผู้ตรวจการ แผ่นดินได้ปฏิบัติภารกิจการปลูกจิตสำนึก ด้านจริยธรรมโดยดำเนินการผ่านกระบวนการ ในรูปแบบของโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และ เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกประเภท ครอบคลุมทุกกลุ่ม เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

ผู้ตรวจการแผ่นดินให้ความสำคัญกับการส่งเสริมจิตสำนึกในด้านจริยธรรมให้แก่

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และ เจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ละประเภทเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะเป็นมาตรการในเชิงป้องกันมิให้ผู้ดำรง ตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ ของรัฐกระทำพฤติกรรมที่เป็นการละเมิดต่อ ประมวลจริยธรรมตามหลักธรรมาภิบาล และเพื่อ เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ตระหนักถึงความ สำคัญของจริยธรรมและการปฏิบัติตามประมวล จริยธรรมเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตนหรือปฏิบัติงานบนพื้นฐานของการมีคุณธรรม จริยธรรมอันดี ลดโอกาสที่จะเกิดการกระทำ อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อที่ บุคลากรของภาครัฐทุกระดับจะปฏิบัติทำหน้าที่ ในการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปอย่าง ต่อเนื่อง มีระบบการปฏิบัติงานที่มีเสถียรภาพ ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน ถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม โปร่งใส คำนึงถึง ลดขั้นตอนการทำงาน การมีส่วนร่วม และตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอนปฏิบัติหน้าที่ ของบุคลากรภาครัฐให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ลดปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน หรือการขัดกันของผลประโยชน์ (Conflict of Interest)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ผู้ตรวจการ แผ่นดินได้ดำเนินการส่งเสริมจิตสำนึกด้าน จริยธรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การประชุมร่วมกับ คณะกรรมการเกี่ยวกับการดำเนินการ

ด้านจริยธรรม เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการดำเนินการด้านจริยธรรม ทั้งในส่วน ของประมวลจริยธรรม การส่งเสริม จิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม และการ ตรวจสอบจริยธรรมตามที่รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้ กำหนดไว้ กิจกรรมการดำเนินการจัดประชุม สัมมนา เพื่อเผยแพร่และสร้างความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการส่งเสริมจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมให้กับกลุ่มผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกประเภท โดยการจัดทำโครงการสัปดาห์ส่งเสริมจริยธรรม แห่งชาติ โครงการขับเคลื่อนแผนพัฒนาความ ชี้อุดมแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติระดับจังหวัด มีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ในการดำเนินการด้านจริยธรรม เพื่อส่งเสริม จิตสำนึกด้านจริยธรรม และได้ริเริ่มโครงการต่าง ๆ อาทิ โครงการพัฒนาผู้นำคุณธรรม โครงการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยุคใหม่ใส่ใจจริยธรรม โครงการต้นแบบความซื่อตรงภาครัฐ โครงการ ส่งเสริมจริยธรรมให้แก่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นและเยาวชนในสถานศึกษา และโครงการ โรงเรียนต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น

ผู้ตรวจการแผ่นดินได้ดำเนินการติดตาม ประเมินผลประสิทธิภาพการส่งเสริมจิตสำนึก ด้านจริยธรรมให้กับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่สังกัดองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามผล การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักธรรมาภิบาลและแนวทางการส่งเสริม จิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ศึกษาปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินการส่งเสริมจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่สังกัดองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นตลอดจนศึกษารูปแบบ แนวทาง ในการส่งเสริมจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลการ ดำเนินงานเป็นที่ประจักษ์เพื่อนำไปใช้เป็น แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมในองค์กรและ ชุมชนโดยรอบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างต่อเนื่องให้บรรลุผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ยั่งยืน และเป็นการสนับสนุนให้เกิดเครือข่าย ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในท้องถิ่น ที่ร่วมกันดำเนินการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่ท้องถิ่นของตนต่อไป การส่งเสริม ให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกประเภทมีจิตสำนึก ด้านจริยธรรมและธรรมาภิบาลมีความตระหนัก และเห็นความสำคัญของการมีคุณธรรม จริยธรรม ในการทำงานเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สังคม และเป็นการเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้น

ในการบริหารงานในภาครัฐ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าวไม่อาจเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ภายในระยะเวลาอันสั้น แต่จำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ขณะเดียวกันต้องผลักดันให้ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและภาคสังคมเข้าใจเห็นความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล รวมถึงการมีจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมพร้อม ๆ กันไปด้วย

นอกจากนี้ ผู้ตรวจการแผ่นดินมีภารกิจด้านการสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนที่ปรากฏลักษณะการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกประเภท และผู้ตรวจการแผ่นดินได้ดำเนินการกิจดังกล่าวด้วยความมุ่งหมายที่จะให้หน่วยงานของรัฐแต่ละแห่งตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรม และการบังคับใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมด้วยความมุ่งหวังให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สังคม

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ส่งผลให้หน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดินซึ่งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เปลี่ยนแปลง

ไปจากเดิม ผู้ตรวจการแผ่นดินมิได้มีหน้าที่และอำนาจในการดำเนินการด้านจริยธรรมอีกต่อไป แต่อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นการส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรภาครัฐสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง เป็นธรรม ถูกกฎหมาย เสมอภาค โปร่งใส และตรวจสอบได้ ตลอดทั้งการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ผู้ตรวจการแผ่นดินจึงได้ดำเนินการเกี่ยวกับการเสริมสร้างการปลูกจิตสำนึกด้านธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในองค์กรภาครัฐภายใต้ระเบียบผู้ตรวจการแผ่นดินว่าด้วย การจัดแบ่ง ส่วนงานและขอบเขตหน้าที่ของส่วนงานในสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน พุทธศักราช 2561 กำหนดให้สำนักเครือข่ายและการมีส่วนร่วม ดำเนินภารกิจเกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่องสิทธิ และเสรีภาพของประชาชน หน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดิน ธรรมาภิบาล การสร้าง และส่งเสริมเครือข่ายเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามหน้าที่และอำนาจของผู้ตรวจการแผ่นดิน และสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ดำเนินโครงการที่มีผลในเชิงประจักษ์และผลต่อสาธารณะ อาทิ โครงการเครือข่ายผู้ตรวจการแผ่นดินเสริมสร้างธรรมาภิบาลต่อต้านการทุจริตให้ต่อเนื่องยั่งยืนต่อไป

ภารกิจของสำนักเครือข่ายและการมีส่วนร่วมที่ได้รับมอบหมายจากผู้ตรวจการแผ่นดิน ถือเป็นนิมิตหมายของการเริ่มต้นที่ดีด้านการ

ส่งเสริมธรรมาภิบาล สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ซึ่งได้กำหนดการดำเนินงานด้านธรรมาภิบาลไว้ในแผนยุทธศาสตร์ขององค์กร โดยมุ่งหวังที่จะให้บุคลากรในองค์กรภาครัฐไม่ว่าจะเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกประเภทได้นำหลักธรรมาภิบาลไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อความถูกต้อง เป็นธรรมถูกกฎหมาย เสมอภาค โปร่งใส และตรวจสอบได้ ตลอดจนการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจของหน่วยงานรัฐ โดยร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ กับสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ซึ่งการดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาลส่วนหนึ่งได้นำไปประยุกต์ใช้ในรูปการเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้โครงการพัฒนาเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมธรรมาภิบาลและเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยต่าง ๆ อาทิ กิจกรรมเครือข่ายผู้ตรวจการแผ่นดินเพื่อความเป็นธรรมในสังคม โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายของผู้เข้าร่วมกิจกรรมคือ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดความตระหนัก

ในการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ ตลอดจนทั้งเป็นการเสริมสร้างความเป็นธรรมในหน่วยงานภาครัฐ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรภาครัฐ และเป็นการสร้างความเชื่อถือให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในการบริหารราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการติดตามการดำเนินการโครงการที่ผ่านมาได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากทุกหน่วยงาน นอกจากนี้ ผู้ตรวจการแผ่นดินมีการดำเนินการโครงการและกิจกรรมการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรภาครัฐอย่างต่อเนื่องในปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์เป็นที่ประจักษ์แก่สังคมในวงกว้าง โดยเพิ่มการบูรณาการความร่วมมือกับองค์กรภาคีเครือข่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งเป็นการรักษาสถานะเครือข่ายการส่งเสริมธรรมาภิบาล และเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคมให้มีความเข้มแข็ง มีเสถียรภาพ และมีศักยภาพยิ่งขึ้นในการขับเคลื่อนธรรมาภิบาลในองค์กรภาครัฐแก่สังคมไทย

ทั้งนี้ การเสริมสร้างธรรมาภิบาลดังกล่าว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้องค์กรภาครัฐที่ส่งผู้แทนของหน่วยงานเข้าร่วมกิจกรรมได้สมัครเป็นเครือข่ายผู้ตรวจการแผ่นดิน

เพื่อความเป็นธรรมในสังคมซึ่งการเสริมสร้างเครือข่ายดังกล่าวเป็นการดำเนินการเชิงรุกทำให้เครือข่ายและประชาชนได้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินโดยผ่านกระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน และเป็นการปราบปรามและป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้กระทำการอันก่อให้เกิดปัญหา ความเดือดร้อน และไม่เป็น การสร้างภาระให้กับประชาชนจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ รวมทั้งทำให้เครือข่ายและประชาชนสามารถเข้าถึงผู้ตรวจการแผ่นดินได้โดยง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น เพื่อความเป็นธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุดของประชาชนและประเทศชาติ ภายใต้ แนวทางการเป็นองค์กรที่เป็นกลไกหลัก ในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพื่อความเป็น ธรรมของแผ่นดิน

หากองค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน ได้มีการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ให้สอดคล้องกับการบริหารราชการแผ่นดินจะเกิดประโยชน์ ต่อสาธารณะหลายประการ ประกอบด้วย

1) ประโยชน์ต่อองค์กรภาครัฐ โดยทำให้ มีการบริหารจัดการที่ดี มีความคล่องตัวทัน ต่อสถานการณ์สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านเศรษฐกิจ⁷ สังคม และการเมือง ส่งผล ให้เกิดกลไกและกฎเกณฑ์ในการบริหารจัดการ อย่างเป็นระบบ คุ่มค่า โปร่งใส มีมาตรฐาน และ มีความน่าเชื่อถือ

2) ประโยชน์ต่อบุคลากรในองค์กร ภาครัฐ โดยทำให้มีการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่ง อย่างมีขั้นตอน มีกระบวนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ไม่ซับซ้อน เกิดความคล่องตัวในการทำงาน ลดขั้นตอนการทำงาน สะดวก รวดเร็ว ทั้งลดปัญหา การแทรกแซงในทางที่มีขอบ ป้องกันการทุจริต

⁷ จากกรณีศึกษาเรื่อง ธรรมาภิบาลส่วนบริหารของ บริษัท ขนส่ง จำกัด ที่ได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ประกอบในการบริหารงาน เมื่อ พ.ศ. 2546 ทำให้ บริษัท ขนส่ง จำกัด มีการบริหารงานกระชับคล่องตัวมากขึ้น เกิดความยุติธรรม ความโปร่งใสของกระบวนการตัดสินใจ รวมถึงการมีส่วนร่วม และมีการกำหนดหลักการในการปฏิบัติงาน ได้ผลตอบแทนอย่างชัดเจนมากขึ้น การสนับสนุนและดำเนินการ ให้เกิดความเป็นอิสระในการบริหารงานแต่ละระดับมากขึ้น บทบาทของผู้บริหารในองค์กรมีความชัดเจน และการหาหรือทำให้การบริหาร ที่มีคุณภาพสูงสุดตรงตามความต้องการของประชาชน และเปิดให้มีการแข่งขันอย่างกว้างขวางซึ่งรัฐจะไม่ผูกขาดการดำเนินงานไว้แต่ เพียงฝ่ายเดียว พร้อมรับการตรวจสอบได้ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตามยังพบปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ดังกล่าว ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นและเป็นอุปสรรคในการบริหารงานเป็นที่มาซึ่งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน กล่าวคือ ผลกระทบจาก การปรับราคาน้ำมันเชื้อเพลิง ซึ่งถ้าเป็นค่าใช้จ่ายหลักของบริษัทฯ รวมถึงการมีจำนวนคู่แข่งมากขึ้น ส่งผลให้ผู้โดยสารมีทางเลือก ในการเดินทางมากขึ้น ส่วนปัญหาภายใน คือ การขาดข้อมูลเพื่อการจัดสรรต้นทุนอันเป็นสิ่งจำเป็นต่อการนำไปวิเคราะห์การประเมินผล การดำเนินงานของแต่ละธุรกิจ นอกจากนี้ ความสับสนในวัตถุประสงค์ของรัฐบาลเป็นมูลเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการ รัฐวิสาหกิจ (Sirirak Paphasvijit, 2005, pp.91)

และมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่มีความสุข ปราศจากอคติ รังเกียจ และเกิดความตระหนัก ด้านธรรมาภิบาล

3) ประโยชน์ต่อประชาชน โดยทำให้ประชาชนเข้าถึงการบริการจากภาครัฐและได้รับการอำนวยความสะดวก รวดเร็ว ทันสมัย มีประสิทธิภาพ ถูกต้อง โปร่งใส เสมอภาค ยุติธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน

4) ประโยชน์ต่อประเทศชาติ เมื่อองค์กรภาครัฐมีธรรมาภิบาล เป็นธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ ทำให้สังคมมีความเข้มแข็ง มีเสถียรภาพบรรเทาปัญหาความรุนแรงในสังคม ปราศจากการทุจริตคอร์รัปชัน และเกิดความคุ้มค่าในการเบิกจ่ายงบประมาณแผ่นดิน และส่งผลให้ประเทศชาติเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติต่อไป

การสร้างเสริมธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในสังคมไทยนั้นอาจเป็นเรื่องที่เป็นนามธรรม ซึ่งอาจจะเข้าใจยากและปฏิบัติได้ยากในความคิดของหลาย ๆ คน เนื่องจากสังคมไทยมีปัญหาจากการบริหารจัดการของรัฐ ความเชื่อทัศนคติของวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ และการทุจริตคอร์รัปชันที่ยังรากลึกมาเป็นเวลายาวนาน แต่อย่างไรก็ตามถ้าทุกคน ทุกฝ่าย ทุกภาคส่วน ทุกองค์การ ร่วมมือร่วมใจกันที่จะเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ถึงแม้จะมีอุปสรรคอยู่บ้างหรือต้องใช้เวลาที่ยาวนานเพียงใด และค่อยเป็นค่อยไปอย่างช้า ๆ แต่ในที่สุดแล้วการที่ประเทศไทยยึดหลักธรรมาภิบาลในการปกครองประเทศก็จะช่วยให้สังคมมีความสงบสุขอย่างยั่งยืนตลอดไป ■

บรรณานุกรม

- Atthaphon Yaisawang. (2013). lak nititham phāitai kân pokkhrōng rabōpprachāthipatai. Retrieved from http://elibrary.constitutionalcourt.or.th/document/documents/documents/Individual_Study_65.pdf
- Office of The Public Sector Development Commission. (2009). khumư kanchat radap kankam kap dulæ ongkan phak rat tam lak thammaphiban khōng kanbōrihan kanchatkan banmưang thi di, (pp.8-9). Bangkok: Premier Pro Company Limited.
- Phæn yutthasāt nai kânphatthanā rabop rārchakān Thai phāitai phæn yutthasāt kânphatthanā rabop rārchakān Thai Phutthasakkarāt 2546-2550. (2013, June 9). Retrieved from https://www.opdc.go.th/content.php?menu_id=2&content_id=3.
- Phæn yutthasāt nai kânphatthanā rabop rārchakān Thai phāitai phæn yutthasāt kânphatthanā rabop rārchakān Thai Phutthasakkarāt 2551 - 2555. (2013, June 7). Retrieved from https://www.opdc.go.th/content.php?content_id=1111&menu_id=2.
- Phæn yutthasāt nai kânphatthanā rabop rārchakān Thai phāitai phæn yutthasāt kânphatthanā rabop rārchakān Thai Phutthasakkarāt 2556-2561. (2013, June 3). Retrieved from https://www.opdc.go.th/content.php?menu_id=5&content_id=2650.
- Phrarārchabanyat wādūai kânkamnot phæn læ khantōn kārōk ra čhā ya’am nā čhō hai kǎe ‘ongkōn pokkhrōng sūan thōngthīn Phutthasakkarāt 2542. (2014, August 19). Retrieved from http://www.khaothapra.go.th/project_detail.php?hd=1&id=566.
- Phrarārchakritsadikā wādūai lakkēn læ withīkān bōrihān kitčhakān bānmưang thi di Phutthasakkarāt 2546. (2003, October 9). Retrieved from http://library2.parliament.go.th/library/content_law/30.pdf.
- Rabīap samnak nāyokratthamontri wādūai kânsāng rabop bōrihān kitčhakān bānmưang læ sangkhom thi di Phutthasakkarāt 2542. (1999, August 16). Retrieved from <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTEROPM/DRAWER01/GENERAL/ DATA0004/00004115.PDF>.

Ratthammanūn hæng rācha'ānāčhak Thai Phutthasakkarāt 2540. (2014, Noverber 21).
Retrieved from <http://library2.parliament.go.th/giventake/cons2540-2550.html>.

Ratthammanūn hæng rācha'ānāčhak Thai Phutthasakkarāt 2550. (2018, October 30).
Retrieved from <http://www.ombudsman.go.th/10/documents/law/Constitution2550.pdf>

Ratthammanūn hæng rācha'ānāčhak Thai Phutthasakkarāt 2560. (2017, April 6).
Retrieved from <http://www.accessibilityisfreedom.org/%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%90%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%99%E0%B8%B9%E0%B8%8D%E0%B9%81%E0%B8%AB%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%93%E0%B8%B2%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2-%E0%B8%9E-%E0%B8%A8-2560-%E0%B8%89%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88-20-%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%A1-279-%E0%B8%A1%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B8%B2/>.

Sirirak Paphasvijit. (2005). Good Governance in Administrative Section of Transport Company Limited. (A Thesis Master of Art in Political Science. Ramkhamhæng University,Thailand.

Somkiat Tangkitvanich and Itsakul Unahakate. (2016, August). kām prap botbām phāk rat nai kāmhai bōrikām sāthārana kārok ra čhā ya'am nā čhō hai thōngthin tatsinčhai. (chabap thī nūnggrōisippæ̃t). (pp.23 - 24). Retrieved from <https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2016/09/wb118.pdf>.

Sukwasa Sangserestid. (2012). Buddhist Good Governance : A Comparative Study of Role Model Communitis in Thailand. (Ph.D. Desisertation Department of Philosophy in Politics). Ramkhamhæng University, Thailand.

- Thiwakon Kaewmanee. (2011, November 25). thammāphibān : kān thopthūan nǎo khwāmkhīt mai Good Governance : Rethinking its Concept. Retrieved from <http://oknation.nationtv.tv/blog/dhiwakorn/2011/11/25/entry-1>.
- Vanida Chumnum. (2016). Bddhist Good Governance : A Case Study of Local Governments in Thailand. (Ph.D. Desisertation Department of Philosophy in Politics). Ramkhamhæng University, Thailand.
- Wachiravit Kongkarai. (2017, April 17). Thammāphibān bǎep Thai thai man pen bǎep nai kan na. Retrieved from <https://www.the101.world/life/thai-good-governance/>.